

זמן מקום

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי עורך: מאיר כהן

איש לכיש

מאת: אבי אלנתן

לעד יישאר לובה איש לכיש. זכויות רבות הכתירו את לובה אליאב כזוכה פרס ישראל (1988) על תרומתו המיוחדת למדינה ולחברה.

אריה אליאב (ליפשיץ בילדותו) נולד במוסקבה ביום כ' חשון תרפ"ב (1921), בהיותו בגיל 3 עלה לארץ עם משפחתו וכבר בגיל 15 הצטרף ל"הגנה" ולמשטרת הישועים. במלחמת העולם השנייה שירת בצבא הבריטי, לאחר מכן עסק בהעלאת מעפילים ובמסגרת זו פיקד על ספינת המעפילים "חיים ארלוזורוב". עם קום המדינה שירת בחיל הים והשתחרר בדרגת סא"ל ב-1949. שנים אחדות שימש כעוזרו של לוי אשכול בעת כהונתו כראש המח' להתיישבות בסוכנות היהודית. ב-1954 נקרא על ידי לוי אשכול לעמוד בראש תוכנית חבל לכיש - שם נודע לתהילה בהקמת חבל ארץ מתוכנן ובישוב של אלפי עולים חדשים שזה מקרוב באו. לוי אשכול קרא לדגל את לובה בהגדרה שהוא מחפש למשימה לאומית אדם שהוא יתום ורווק ללא התחייבות משפחתית. לובה לא היה רווק ולא יתום אך לדברי אשכול - התנהג כך בעומדו מול ביצוע משימות.

הקמת חבל לכיש היתה לצורך מדיני-בטחוני בין עזה לחברון. המטרה היתה להקים מידרז יישובי כפרי ועירוני עם מרכזי תעשייה ושירותים ל-8000 מתיישבים עד שנת 1980. בפועל מנתה ההתיישבות כ-25 אלף איש עד 1980 ובמרכזה העיר קרית גת.

ב-1965 נבחר לובה לכנסת השישית מטעם "המערך" ממנה פרש ב-1979.

לאחר מלחמת ששת הימים נטל פסק זמן מהכנסת ויצא לנדוד ברחבי יהודה, שומרון ועזה 'בגדה המערבית וברצועת

עזה ייחרץ העתיד שלנו לטוב ולרע, ואני לא יודע עליהם כלום. אני לא ערביסט או מזרחן, ועד היום היכרתי את הערבים דרך כוונת הרובה... מה שאני רוצה לעשות כעת הוא לסייר בשטחים, לחקור ולהבין את הנושא... ועכשיו אני מודיע לך על התפטרותי" - כך אמר לובה לראש הממשלה לוי אשכול ויצא לנדוד ברחבי השטחים.

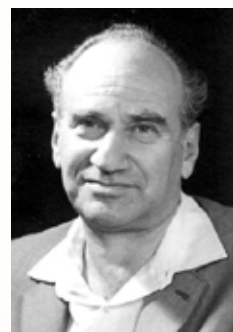
כאן עוצבה עמדתו לצורך פתרון בעיית הפליטים "יש לנו חובה מוסרית... על גבם של אנשים אלה נחרשה עצמאות ישראל, והם שילמו בגופם, ברושם ובעתידם..." ("הארץ" 18.6.67).

כשמו כן הוא היה אריה (לובה) אליאב איש חזון ומעשה. עסק בהוראה בפריפריה באור עקיבא, מעלות ושב"ס, התנדב כסניטר בבית חולים, יצא למשימות חילוץ יהודים בפורט סעיד (מצריים), באיראן ובניקרגואה, הקים את כפר הנוער ניצנה וכתב ספרים הרבה.

"ארץ הצבי" (1972), "הרוח לא ייקח" (1974), "טבעות שחר" (1984), "הספינה אלואה - סיפורו של ארתור" (1967) ועוד.

איש ביצוע מעולה ונפש רגישה הביאו את אריה אליאב לנדוד באתרי מצוקה ולעמוד לצד הנזקק "אחרי מלחמת יום הכיפורים עברו עלי בטלטה נפשית, בין לוויות של חברים ובני חברים וניחומי אבלים קורעי לב לבין מאבק פוליטי מר ואכזר... הרגשה של "הבל הבלים" לפתה אותי בחוזקה... אמרתי בלבי: לך לעסוק כל עוד אתה מסוגל לכך, בעזרה ישירה, בלתי אמצעית, לאנשים במצוקה, לסובלים" (עולם מלא, 1980).

לובה ליפשיץ, אריה אליאב, נפטר ב-2010 ונטמן בבית הקברות טרומפלדור בתל-אביב.

אחריו, בנימין.

מאת: מאיר כהן

"הצבר" היחיד מבין בני יעקב נולד בעת מותה של האם-רחל.

רחל אימנו נפטרה ביום י"א בחשוון: "ויהי בצאת נפשה כי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין" (בראשית ל"ה, 16-20).

רחל מתה ונקברה בנחלתו העתידית של בנה "בדרך אפרתה... מצבת קבורת רחל עד היום". מצבת קבורת רחל מזהה כיום בקובור בני איסראל בנחלת בנה- בנימין.

בנימין היה הקטן שבשבים וכבר בצעירותו ניצב במרכז של מאבק איתנים בין אחיו הבוגרים- יהודה ויוסף. "ויגש אליו יהודה (אל יוסף)" (בראשית מ"ד 18). בשיאה של דרמת ההתנכרות של יוסף לאחיו עומד בנימין במרכז המאבק בין השור (יוסף) לאריה (יהודה):

"אמרו מלאכי השרת בואו נרד למטה ונראה שור וארי מתנגחים זה עם זה. בנוהג שבעולם שור מתיירא מפני ארי ועכשיו שור וארי מתנגחים ועומדים והקנאה ביניהם עד שבא המשיח" (תנחומא).

נחלתו של בנימין ניצבת בין איגודי השבטים של בית יוסף מצפון ויהודה מדרום. בברכת יעקב לבניו נרמזת נחלתו "בנימין זאב ייטרף. בבוקר יאכל עד ולערב יחלק שלל" (בראשית נ', 27) תפרוסת נחלתו מתפרשת במקורות "בבוקר יאכל עד- זו יריחו שהיתה מבכרת (פירוטיה) ולערב יחלק שלל- זו בית אל שהיתה מאפלת" (תוספתא שביעית ז', י"ד. סוכות נ"ח, ב').

נחלתו של בנימין השתרעה מיריחו ועד לוד ואונו, משילה ועד הר הבית בירושלים: "מפני מה זכה בנימין שתשרה שכינה בחלקו? שכל השבטים היו במכירתו של יוסף ובנימין לא היה " (ילקוט שמעוני ל"ג, תתקנ"ז).

בברכת משה לבנימין ניצבת נחלתו של בנימין " בין כתפיו שכן" (דברים ל"ד, 12). גבולות השבט- בין כתפיו- מתפרשת בעת ההתנחלות (יהושע י"ח).

בתעודות שהתגלו בארכיון מארי (מאה 18 לפנה"ס) עולה שמו של בנימין. בתעודות מסופר על שבט בני-ימינו שהיווה מקור לדאגה למלכי מארי. בני שבט זה התנפלו על חבלי ארץ- תירקה ושגרתום ובראשם עמד שר צבא המכונה- דוידום.

בני בנימין נודעו כגיבורי חייל (בר' מ"ט 27, שופטים ג', 15) וממנו יצאו מירב השופטים, ניסיון מלוכה (גדעון) והמלך הראשון- שאול.

בית הבחירה היה בחלקו של בנימין: "וכראש תור יוצא מחלקו של בנימין לחלקו של יהודה. שנאמר: ובין כתפיו שכן. ומפני מה זכה בנימין שתשרה שכינה בחלקו?- משל למלך שבא אצל בניו לפרקים. כל אחד ואחד אומר: אצלי הוא שורה. קטן שבכולם אמר: אפשר שמניח אבא אחי הגדולים ושורה אצלי?! עמד והלך ופניו כבושים ונפשו עגומה. אמר המלך: ראיתם בני הקטן, שעמד ופניו כבושים ונפשו עגומה עליו? עכשו מאכל ומשתה יהא משלכם ולינתי אצלו" (ילקוט שמעוני).

הקטן שבשבטים, המרכזי בנחלות, זכה לשכינה, לגבורה ולמנהיגות. הצבר, היתום מאם מיום הולדתו היה לגשר בין יהודה לישראל.

יריחו. מבכרת פירוטיה

זמן מקום

תכנים ארץ ישראלים בלוח השנה העברי

ירחון המכללה האקדמית לחינוך

טל': 08-9937666
 פקס: 08-9945532
 שירות חינוך: 1800-20-10-88
 דוא"ל: hemdat@macam.ac.il
 אתר: www.hemdata.ac.il

לקבלת הירחון במהדורה אלקטרונית נא לפנות בדוא"ל למכללה.

לשילוב מאמרים נא לפנות לעורך
 טל': 02-6794412
 נייט: 054-3334080
 מייל: meir@makom.info

לימודי ההוראה המובילים בדרום הארץ

נמצאים יותר קרוב ממה שחשבתם!

המכללה האקדמית "חמדת הדרום"

בבית אקדמי וחינוכי

מציעה לך מגוון מסלולי הכשרה ללימודי תואר ראשון בהוראה

<p>סטודנטיות: מסלול ק: 6-8 התמחות במדעים. התמחות כוללת ביה"ס היסודי וכיתות א-ז. מקרא מתמטיקה מדעים חטיבת הביניים (כיתות ז-י) התמחויות: דז חוץ- מקרא וספרות, דח חוץ- מדעים.</p> <p>חינוך מיוחד: (כיתות א-י) תוכנית ייחודית בשילוב התמחות נוספת. יסודי מתמטיקה או מדעים ומסיב ספרות או מקרא.</p> <p>אנגלית: (כיתות ז-י) תוכנית רב-סלילית מיוחדת המאפשרת הוראה במגוון כיתות.</p>	<p>סטודנטים: חינוך מיוחד: (כיתות א-י) בשילוב תושביע ביה"ס היסודי. התמחות מתמטיקה ותושביע התמחות תושביע וספרות (מלומדים) התמחות מדעים ותושביע תוכנית ייחודית. - לבני העובדה תרנית רחבה ובגרי 18 שנים בשיכחכול מעל גיל 18 - כבוגרי ישיבת הסדר</p>
---	--

שנה א' חינוך **

אווירה תרנית	יח אשי	מערך מלגות והלוואות	זמיני לימוד נפרדים לנשים ולגברים
הסעות	מעונות	תיסקה	מדרשה

הענקת תואר מנותן באישר המל"ג. **ביכפוף לתקנון משדיר הביטחון

סטודנטיות-אפשרות: 054-4951549
 סטודנטים-ישראל: 054-5937662
 hemdat@macam.ac.il
 banim@macam.ac.il
 rishum-banot@macam.ac.il

במזל... עקרב

מאת: רחל זמרן

בין ארץ לשמיים מצוי העקרב בחודש מרחשון. מזל עקרב מהלך במרומים ומביט על הארץ "כבמקום עקרב בלי לשיתה" (פיוט הגשם, הקליר).

ימי האביב והקיץ הם תקופת הרבייה של העקרבים. ימי טרום הגשם של חשון מותירים אדמה חריבה שהיא כר פורייה לעקרבים.

פסיקתא רבתי (פיסקה כ'-) מתן תורה ד"ה אמרה רוח הקודש) מוביל את העקרב לתוצאות יום הדין "מאזניים (תשרי) כיוון שמעשיו שקולים במאזניים, ואחריו מה אתה בורא?- עקרב, כיוון ששוקלים אותו ויש בו עוונות מורידים אותו לגיהנום". צא ולמד מה יש בגיהנום- עקרבים. "בהרת לבנה שרף ועקרב אדמדם... או ירקרק עקרב וצמאון שחורה- אילין אינון ארבע גווניו דגהינום" (תיקוני זוהר, קכ"א עא').

העקרב נמנה על סדרת בעלי חיים- העקרבים. חסרי חוליות, בעלי שמונה רגלים, צבתות, ראש-חזה, בטן קדמית זנב. בעולם מצויים כיום כ-2000 סוגי עקרבים. העקרב נושא ארס בקצה ביטנו ונוהג להסתתר במחילות, חולות ומתחת לאבנים.

במיתולוגיה מסופר שהעקרב הרג את הצייד- אוריון. מזל עקרב משתייך ליסוד המים עם מזל אריה ומזל דלי. מספר הולדות נע בין 3 ל-100 ואורך חייו בין 4 ל-25 שנה. "קטון שבשרצים זה עקרב אינו יולד פחות משישה" (דברים רבה ד"ה 10).

ויקרא רבה מדמה את כמות הולדות של העקרב למלכות יוון: "עקרב זה יוון. מה עקרב זה משרצת שישים שישים כך היתה מלכות יוון מעמדת שישים-שישים" (ויקרא רבה, שמיני י"ג סימן ה').

מסכת אבות מתאר את החכמים "הוי מתחמם כנגד אורן של חכמים והווי זהיר בגחלתן שלא תיכוה. שנשיכתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עקרב..." (אבות ב', י') עקיצת העקרב גרועה מהנחש והאריה. העומד בתפילה לא יפסיק אם נחש כרוך על עקבו אבל עקרב- פוסק. אם נפל אדם לגוב אריות אין מעידין עליו שמת אבל אם נפל לחפירה מלאה נחשים ועקרבים- מעידין עליו שמת (חשוקי חמד ברכות ל"ג ע"א').

כל זאת משום שמנהגי העקרב הם לנשוך תמיד ולכן מהווה סכנת נפשות וודאית.

ההפתעה והחרדה במפגש עם העקרב מתוארים יחד עם ביאת המשיח כשלושה שבאין בהיסח הדעת- משיח, מציאה (אבידה) ועקרב.

העקרב תרם את שמו לבית הבד- בו קבוע ברזל עקום בקורת בית הבד לתלות בו כלים (תוספות יו"ט, כלים י"ב משנה ג') וכן לרסן לבעלי החיים המכונה עקרב: "מחוברים לעקרב שני טסין מצוררים אחד מכאן ואחד מכאן על לחיי הבהמה עשויים לנוי" (ברטנורא, כלים י"א ה').

שמו של העקרב הוטבע גם בנוף הארץ במעלה עקרבים

אשר במורדות מן הנגב לערבה וכן בכפר עקרבטני- מימי הבית השני שהשתמר בכפר עקרבה אשר בדרום שומרון.

ר' חנין מציפורי מספר על עקרב שהלך לעשות שליחותו של הקב"ה בעבר הירדן. זימן לו הקב"ה צפרדע שהעבירה אותו את מי הירדן והלך העקרב עקץ את האדם ומת (תנחומא, חוקת סימן א').

אלפא בתא דבן סירא (אוצר המדרשים) מספר על יוסף ועוזיאל שהילכו בדרך ופגשו שני עניים עם עצים על ראשם. על ראש אחד הנערים שכן עקרב ולא היתה לו רשות לנשוך אותו. קרא יוסף לנער ושאל מה עומד לזכותו? אמר לו הנער: "הלך עמי לבית הכנסת והיה יתום ולא היה לו לאכול ומפיתית נתתי לו.... אמר לו- אשריך שניצלת מן המיתה".

העקרב מסמל את הכעס "עקרב- כעסו של אדם. מה עקרב כועס והורג אף אדם כועס והורג" (עולם קטן, עמוד 306).

הטיפול בעקיצת העקרב נעשה ע"י עשב הנקרא- עוקץ העקרב ומותר ללקט בשבת לצורך טיפול בעקיצה משום שזוהי סכנת נפשות (פני משה, שבת י"ד, הלכה ד') וכן- "ועקיצת עקרב- רפואתו חמין" (קרבן העדה, שבת א', י'). המדבר מתואר כשיא הרוע וגם שם כמובן מצויים "נחש ועקרב".

בין ארץ לשמיים ניצב העקרב בחודש מרחשון עד שתתגשם ברכת הגשם.

ג'יהאד בירושלים

מאת: ד"ר עמנואל בן נאה

ביום ב' בחשון דתתקמ"ח (2 באוקטובר 1187) הגיעה מלחמת הג'יהד לירושלים. לאחר 88 שנים של שלטון נוצרי הגיע מסע המלחמה של צלאח א-דין לשיאו. לאחר מסע קצר ואלים נכנעו מגיני ירושלים הצלבנית בפני כוחותיו של צלאח א-דין.

כיבוש ירושלים היה גולת הכותרת של העימות הדתי בין הנצרות לאיסלם.

צלאח א-דין נולד בתכרית, צפונית לבגדאד, ב-1138 לספירה. בן משפחה כורדית שבילה שנים רבות בבעל-בק בלבנון לצד אביו, איוב, שהיה המושל במקום. צלאח הוכשר לקריירה צבאית ומילא תפקיד בדמשק ומשם יצא למסע למצרים, השתלט עליה ב-1171 והכפיפה לסמכות הסונית בבגדאד. בעירק הצליח להשתלט על רוב שטחי המדינה ומכאן נפתחה הדרך לעימות עם הצלבנים ששלטו בארץ ישראל.

האימפריה האיובית (על שם אביו) בראשות צלאח נחלה נצחון בקרב חיטין (יולי 1187) ומכאן נפתחה הדרך למסע קצר ואלים להרס המבצרים הצלבניים ושחרור ירושלים מידי הכופרים הנוצרים.

נפילת ירושלים בידי המוסלמים היכתה בהלם את העולם הנוצרי. מלחמת הקודש של המסע הצלבני ב-1096 נועדה להשיב לנוצרים את המקומות הקדושים להם בארץ הקודש. מסעם היה ברוטלי ואכזרי ואף היהודים תושבי ירושלים סבלו מנחת זרועם עד כדי נטישת ירושלים ואיסור על כניסת יהודים לירושלים. 88 שנות קיומה של ממלכת ירושלים הצלבנית צבעו את העיר בתושבים, מוסדות וסמלים נוצריים.

כיבוש ירושלים על ידי צאלח א-דין פתח תקופה של שלטון איסלמי בתולדות הארץ שתימשך עד הכיבוש הבריטי במלחמת העולם הראשונה (1918).

אמנם היו ניסיונות של נוצרים להשיב לידיהם את נכסי הנצרות אך ללא הצלחה. ריצ'ארד לב הארי התקרב לירושלים וצר עליה ב-1192 אך נאלץ לסגת.

ב-1220 מספר יהודה אלחריזי על שובם של היהודים לירושלים לאחר הכיבוש האיובי של צאלח א-דין "מתי באו יהודים לעיר הזאת? מיום לכדוה הישמעאלים (מוסלמים) שכנו ישראלים... ויער אלוהים את רוח מלך ישמעאל ... ונחה עליו רוח עזה וגבורה... ויצר על ירושלים ויתנה ה' בידו. ויצו להעביר קול בכל עיר, אל רב וצעיר, לאמור: דברו על לב ירושלים לבוא אליה כל הרוצה מזרע אפריים... ויתקבצו מכל פאה אליה ויחנו בגבולותיה, ועתה אנו יושבים בצל השלוה הנמתקת".

בניגוד למסע הצלבני, שגרם להרס קהילות יהודיות באירופה ולשחיתת תושבי ירושלים, הצטייר צלאח א-דין באור חיובי בקרב היהודים. בימיו הורשו היהודים לשוב לירושלים תוך מגבלות משפילות אך תוך שמירת ביטחונם.

"תמורת תשלום מס גולגולת... השאיר להם הזכות לעבד את אדמותיהם ולהחזיק בבתיהם" (ההיסטוריון עאמד א-דין).

צלאח א-דין ביסס את שלטונו תוך מאבק אלים גם בגווני האיסלם שאינם סונים אך נשאר בתודעה כגיבור הג'יהאד ודמות לחיקוי בקרב המוסלמים.

כיבוש ירושלים על ידי צלאח א-דין גרם לאובדן מעמדה המיוחד כבירת "ממלכת ירושלים" שהקיפה את כל ערי הצלבנים בארץ ישראל.

עכו, היתה הבירה האחרונה של הצלבנים ועם נפילתה ב-1921 בידי המוסלמים נחתם הגולל על השלטון הנוצרי בארץ ישראל ונחתמה תקופת פאר בהיסטוריה של ירושלים וארץ ישראל. עקב מסע הצלב ה-3 הורה צאלח א-דין להרוס את אשקלון ויהודי העיר הנוותרים הצטרפו למתיישבים בירושלים.

על אף מעמדם הירוד של היהודים באותה עת רואה ר' יהודה אלחריזי רוח של בשורה "קול מבשר, מבשר ואומר... ושם מן האשקלונים, קהילה מעוטה, ושם מן המערביים - קהילה חשובה וטובה... ויפגעו בי מלאכי עליון".

